

Şagird bilik qazanmaqla yanaşı, həm də bir şəxsiyyət kimi formalaşmalıdır

Pəri Paşayeva
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji
Universitetinin dosenti

Açar sözlər: təlim prosesi, pedaqoji texnologiyalar, idraki və emosional fəaliyyət, şəxsiyyətin formalaşması.

Ключевые слова: процесс обучения, педагогические технологии, эмоциональный и интеллектуальный процесс, формирование личности.

Key words: training process, pedagogical technologies, intelligible, emotional and movable activity, formation of personality.

Azərbaycanda dövlət müstəqilliyinin əldə olunması bütün sahələrdə olduğu kimi, təhsildə də köklü dəyişikliklərin aparılmasını qarşıya bir zərurət kimi qoymuşdur.

Ölkəmizdə ulu öndərimiz Heydər Əliyevin «Təhsil millətin gələcəyidir» deyəli ilə özlü qoyulmuş milli təhsil siyasəti bu gün uğurla həyata keçirilir. 1999-cu ildə təsdiq olunmuş islahat Proqramı təhsil sahəsində reallaşdırılmalı vəzifələri konkret müəyyənləşdirdi. Əvvəllər həyata keçirilmiş tədbirlərdən ciddi şəkildə fərqlənən bu islahat ilk növbədə, müstəqil dövlətimizin iqtisadi, siyasi bazasının özünəməxsusluğu ilə daha çox diqqəti cəlb edir.

Artıq Azərbaycanda demokratik, humanist prinsiplərə söykənən interaktiv xarakterli təhsil sisteminin yaradılmasına başlanmışdır. Bu iş ölkə miqyasında qəbul olunmuş İslahat Proqramına əsasən həyata keçirilir. İslahat Proqramı müstəqil Azərbaycanın yeni təhsil sisteminin yaradılması kimi mühüm məsələni ehtiva edir. Orada təhsil alanın şəxsiyyət kimi formalaşdırılması, onun təlim-tərbiyə prosesinin əsas subyektinə çevrilməsi başlıca vəzifə hesab edilir və milli zəminə, bəşəri dəyərlərə əsaslanan, bütün qurumların fəaliyyətini təhsil alanın mənafeyinə xidmət göstərmək ətrafında birləşdirən yeni təhsil sisteminin yaradılması mühüm bir vəzifə kimi irəli sürülür.

İslahat Proqramından irəli gələn vəzifə

kimi hazırlanmış hüquqi normativ sənədlər, o cümlədən yeni kurikulumlar milli və ümumi-başəri dəyərləri, ümumi inkişafı, meyil və maraqların nəzərə alınması bütün şagirdlərə əlverişli şəraitin yaradılması, şəxsiyyətyönlümlülük, tələbyönlümlülük, nəticəyönlümlülük və integrativlik prinsipləri əsasında qurulmaqla təhsil alanlarda həyatı bacarıqların yaradılması şəxsiyyətin formalaşdırılması istiqamətinə yönəldilir.

Təlim prosesində yeni təlim texnologiyalarından istifadə dərsin keyfiyyətinin yüksəldilməsində mühüm rol oynayır. Təlim prosesində yeni texnologiyalardan istifadə sinifdə işgüzar şərait yaratmaqla müəllim-şagird münasibətlərinin, onların qarşılıqlı fəaliyyətinin səmərəsini yüksəldir, şagirdlər arasında əməkdaşlığı möhkəmləndirir. Yeni təlim texnologiyaları şagird şəxsiyyətinin formalaşmasını sürətləndirir, onlarda çeviklik, yeni şəraitə uyğunlaşmaq, özünə inam, qarşıya çıxan çətinliklərdən qorxmamaq, öz qabiliyyətini inkişaf etdirmək kimi keyfiyyətlər, eyni zamanda şagirdlərdə məntiqi düşünmək, müstəqil bilik əldə etmək, nəticə çıxartmaq kimi mütəbət qabiliyyətlər formalaşdırır.

Təlim prosesi yeni təhsil siyasətinə uyğun olaraq əvvəlcədən müəyyən olunmuş nəticələri əldə etmək üçün müəllimlərin əlaqələndirici, şagirdlərin isə tədqiqatçı, yaradıcı subyektlər kimi qarşılıqlı fəaliyyəti

əsasında qurulur. Bildiyimiz kimi, təlim prosesində iki tərəf iştirak edir: müəllim və şagird. Hər iki tərəfin fəaliyyəti mürəkkəb və çoxcəhətli olmaqla yanaşı, bir-birindən təcrid olunmuş şəkildə deyil, qarşılıqlı təsir şəraitində həyata keçir. Müəllim təlim prosesini idarə edir, şagird isə bilik, bacarıq və dəyərləri mənimsəyir. Müəllim şagirdi subyektiv kəşflərlə yönəldir, onun axtarış tədqiqat fəaliyyətini idarə edir, istiqamət verir.

Təlim məqsədlərini düzgün müəyyənləşdirmək və təlim prosesində fəaliyyətini səmərəli qura bilmək üçün müəllim şagirdin təlim fəaliyyətinin xüsusiyyətlərini yaxşı bilməlidir.

Şagirdin təlim fəaliyyəti üç cür təsnif olunur: idraki (koqnitiv) fəaliyyət emosional (affektiv) fəaliyyət və hərəkəti (psixomotor) fəaliyyət.

Şagirdin öyrəndikləri materiallar arasında əlaqələr qurmaq, müəyyən nəticələrə gəlmək və bunların köməyi ilə qarşıya çıxan problemləri həll etməyə qədər olan fəaliyyəti idraki fəaliyyət adlanır. Şagirdin ətraf aləmə marağından tutmuş, dəyər və münasibətlərin formalaşması, onların fəal təzahürünə qədər olan fəaliyyəti emosional fəaliyyət adlanır. Şagirdlərdə meyil və marağın, hiss və münasibətlərin formalaşmasını qarşıya qoyan təlim məqsədləri buraya aiddir. Hərəkəti fəaliyyətə isə şagirdin müxtəlif fiziki hərəkəti, sinir-əzələ koordinasiya ilə bağlı hərəkətləri aiddir.

Əlbəttə, təlim prosesi maraqlı təşkil edildikdə və dərslər problem həll etmə xarakteri daşıdıqda şagird daha da fəallaşır. Müəllim şagirdin idrak fəallığını yüksəltmək üçün onun qarşısına problem qoymalı və onu problemin həllinə yönəltməlidir. Çünki qoyulan problem şagirdi həmin problemi həll etməyə vadar edir, bu da öz növbəsində şagirdin idrak fəallığının artmasına təsir göstərir. Şagirdin qoyulan problemi şüurlu

olaraq dərk etməsi və təfəkkürün fəallaşdırılması nəticəsində biliklərin müstəqil olaraq qazanılmasına imkan yaranır.

Beləliklə, təlim prosesində şagirdin qazandığı bilik, bacarıq və dəyərlər, müstəqil fəaliyyət göstərməsi onun həm də həyatı bacarıq və vərdislərə yiyələnmiş, yüksək mədəniyyətə, geniş dünya görüşünə malik bir şəxsiyyət kimi formalaşmasını stimullaşdırır.

Rəyçi: dos. Ə. Abbasov

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində islahat Proqramı. Bakı: Çapaşloğlu, 1999.
2. Ümumi təhsil pilləsinin dövlət standartları və proqramları. // Azərbaycan məktəbi, 2011, № 6.
3. Veysova Z. Fəal interaktiv təlim. Müəllim üçün vəsait. Bakı: Təhsil, 2007.

П.Пашаева

Ученик наряду с приобретением знаний должен формироваться и как личность

Резюме

В статье говорится об обязанностях, стоящих перед учителем для создания у ученика интеллектуальную активность и о методах применения новых технологий обучения, которые играют важную роль и в повышении качества урока и в формировании личности ученика.

P.Pashayeva

The Pupil is to form as a personality besides obtaining Summary

The article deals with new training technologies application ways and the teachers duties for formation the pupils' intelligible activity which are very important both in raising of lesson's quality and in forming of the pupils' personality.